

felekezetnek pásztorai (papjai) le nem telepedhetnek.

E megszáló levél előtt is létezett Kis-Komárom Kis-Komár czim alatt mint gazdasági pusztá; itt lakott a gazdaság intézője, a cseléde, és békés időben a komárvári parancsnok. Ez épületek nyomai még mindig föltalálhatók a mai tisztartói lak környékén, és a pusztá azért épült ezen alkalmatlan helyen, mert a komárvárosi vár sánczai eddig terjedtek.

Hogyan kerülnek most már ide a református szuperintendensek, esperesek és papok?

Történelmi ismeretekkel bíró ember előtt könnyen világos lesz ez. Tudvalevő-dolog ugyanis, hogy a török hatóság mindig a jobb szemével nézett a reformátusokra és csak a bal szemével, azzal mindig igen keményen a katolikusokra. A reformátusoknak szivesen adott menhelyet és védelmet, ha azt kérték. Majd minden török vár ur mellett lakott magyar ember, ki tolmácsolt és a rendeleteket magyarul megfogalmazta. Ezt a tisztelet többnyire bármi ok miatt állásukat vesztett református papok teljesítették. Így kerülhettek a kiskomáromi lakásba is az említett szuperintendensek és esperesek; de ők ott lelkipásztori tiszteletet nem viselhettek mert nem volt kinek.

A mostani kiskomáromi róm. kath. templom pedig a XVIII-ik században nem lehetett református szuperintendensek templomja azon egyszerű oknál fogva, mert az akkor még nem is létezett.

Következésképp bizonyítom ezt:

1687-ben a törökök elhagyták Komárvárost és a földesuraság — a jezsuiták — azonnal határjárásért kért, minek megtörténte után a plebániaát Komárvárosról Kis-Komáromba helyezték át. A távozott parancsnok lakása plebánia lak lett, mellette pedig egy templomot építettek, melyről az 1735-iki jelentés azt mondja „sat-ampia“ elég tágas, 1770 tájban a jezsuiták elhatározták, hogy új templomot építenek. Két tervrajzról van tudomásom, egyik az, mely szerint fölépült.

E tervrajz még az 50-es években is Nagy-szombatban volt, onnan Szathmára került.

A másik tervrajz egy kisebb, szegényesebb templomot mutat, ez még ma is a kiskomáromi uradalom levéltárában van.

Különböző ki-kissé járatos a katolikus templomok építésképeitől, első tekintetre látható, hogy a mostani kiskomáromi templom építésképe református vagy és kéz nem dolgozott; a reformátusok úgy és olyanformán nem építettek; hanem ez a templom a jezsuiták hatalmas aiktusa, mely az egyháztól vidéken még ma sem sokat találunk.

Közbevetőleg fájdalommal jegyzem meg, hogy a legtöbb uródoz ezt a hatalmas alkotás-törökországba való galériák csúfították.

A templomot a híres Dorfmeister festette ki és a jezsuita rend elhagyása után is az uradalom viselte a költségeket.

Lakhattak Kis-Komáromban református szuperintendensek, esperesek és papok is, de azok csak a várur védelmét és vendégszeretetét élvezték.

A névtár és a régi matricula komárvárosi református papokról emlékezik meg.

Komárvároson régi időtől fogva volt kath. plebánia, oda tartozott Galambok is, mint főkegyház. Az odaváló plebánosokat a régi matricula református papoknak tünteti fel és nem minden alap nélkül. Hogy ezt a furcsaságot megérthessük, vissza kell mennünk a magyar kath. egyház legszomorubb korszakába, a 17. század elejére. A zsilist politikai viszonyok és a török hódoltság miatt ugyanis püspököket nem lehetett kinevezni, vagy ha neveztek is ki, a mondott viszonyok miatt székhelyüket nem foglalhatták el és jogait nem gyakorolhatták, ennek következtében aztán az alsó papság körében a fegyelem annyira meglazult, hogy azok, kik hajoltak a reformációhoz, a katolikus isteniszterlet szerterátsáit önként megváltoztatták, de még meg is házasodtak, azonban magukat még mindig kath. papoknak mondták és tartották. Ezt az ellenmondást a kath. egyháznak látni kellett, mert nem volt módjában a nagy bajt orvosolni. Mikor azonban a nagy Pázmány vezérlete alatt a katolicizmus restaurációja Magyarországon megkezdődött, akkor az ilyen papokkal rövid uton elbántak, vagy alkalmazkodtak a katolikus egyház törvényeire és felelőségeiket elbocsátották, vagy pedig állásukat kénytelenek voltak elhagyni. Nálunk a veszprémi egyházmegyében

ez a restauráció kissé későn kezdődhetett, és legerősebb harcos volt az erős kezű Sennyei István püspök (1660—1687) kinek kormányzata kezdetén a komárvárosi plebánosokra is rákerült a sor. Ekkor a reformációhoz hajló Tatali (Tátray) István János volt a plebános, ki mások példájára szintén megadóult. Felsőzlitásra sem akart engedelmessékedni és a feleségét elbocsátani; hanem inkább elhagyta állását és a galamboki reformátusokhoz ment papnak. Galambokon sanjary viszonyok közt tengődött 3 éven keresztül, mert a hívek igen kevesen voltak, pápi járandóságát pedig szerez czim alatt kapta, (házirol házra járt enni.)

Hova ment innen, nem tudom, csak azt sikerült kinyomozni, hogy elhagyta mindenkitől, elhagyta ugynevezett felelőségét is, a bábócmai plebánosnak mint régi barátjának és iskolatársának házánál fejezte be boldogtalan életét.

A komárvárosi plebánia a 17. század végén vagy a 18-ik elején megszűnt, mert a jezsuiták azt ki-komáromba helyezték át, de Komárvároson református eklézsia soha sem volt és így soha sem voltak ott református papok, hanem voltak ott egyidejűleg ugynevezett katolikus-református papok és ezekről szól a matricula.

Galambokra nézve a Stetner familia birtokában lévő matricula“ tele van mesével. A mostani ó temetőben volt templom a katolikusok temploma volt, 6 öl hosszú és 3 öl széles épület és urunk menyememelésének emlékére volt felszentelve. Ehez az elpusztult templomhoz a lakosok fantáziája egy mesét szőtt, mely úgy szól, hogy a törökök azt karacónyi éjféli mise alatt robaták meg és pusztították el, a belső emberek pedig halálukig védelmeztek, mielőtt azonban elestek volna, okmányokat, kincseket és a templom drága szerelvényeit mélyen a földbe ásták el. Sokan hitték, hogy a mesének alapja van s így a Stetner familia birtokában lévő matricula“ is hiszi. Ennek nyomán két ízben is tartottak asatást, de minden eredmény nélkül, c-upan csak csontvázakat találtak, ami nem abban leli magyarázatát, mintha a védelemben elesett emberek csontjai lettek volna, hanem inkább abban, hogy Galambokon ép egy, mint régebbi időben mindenütt a templom közvetlen környéke temetkezési helye volt.

A katolikusok régi okmánya is említi egy elrepedt baranzot. Ez a katolikusoké volt, mit nem a „golyóba“ tett tűnkre, hanem a török hatóság tett használhatatlanná, nem engedték meg a keresztényeknek a baranzóaszt. Ezt a szokást a török még ma is megtartja ott, hol meg lehet. Az ó temetőben református templom soha sem volt, az ott állott templomot pedig a törökök előbe pusztították, mint Galambokon a reformátusok lenni kezdőit.

A galamboki református papokról annyit sikerült meg tudnom, hogy azok inkább kevés irast és olvasást tudó világi férfiak voltak és igen szerény díjazásban részesültek. „Szeres“ czim alatt kapták fizetésüket és csak kevés ideig maradtak egy helyben.

A Stetner-familia birtokában lévő matricula“ a reformátusok megfogadtatkozását a vörös barátoknak is tulajdonítja. Ez anokronizmus. Ho vannak akkor mar a vörös barátok, mikor a reformátusok állítólag fogadtatkoznak kezdtek? Ha csak a jezsuitákat nem teszik meg vörös barátoknak.

Karsa városában (Káros) reformátusok tudtommal soha sem laktak.

Egy hírlap keretén kívül senek minden tévedésre hosszasan válaszolni. Csak azt akartam vitatni, hogy sem az „Egyetemes Névtár“, sem a „Stetner familia birtokában lévő matricula“ hitelességgel nem bír, mert ellenkezik a múltból fönmaradt okmányokkal. Nem tudom mit kezdének az ezek a segítségük miatt tisztelni való iratok azzal az adattal, mikor a régi okmányokban igen gyakran olvasunk „a kiskomáromi kapitány“, „a kiskomáromi kapitány“, valószínűleg Kis-Komáromot megegyezték várhelynek, mint a templomot megteleített szuperintendensek templomának.

Ezelőtt úgy 14 évvel, mikor Kis-Komáromban laktam, Halász Imre ur egyik kollégájával eljött a komáromi parochiára azon czébből, hogy a régi elpusztult kiskomáromi református egyházra vonatkozó adatokat kérjenek.

A kérelem hallatára én elbámultam, pedig akkor már ismertem Kis-Komárom közég keletkezését és egész történetét, de soha sem hallottam, vagy olvastam, hogy ott valaha református eklézsia létezett. Elkezdtem újra kutatni, keresni, a legöregebb embereket kihallgatni, de sehol még csak nyomát

sem találtam annak, hogy Kis-Komáromban valha reformátusok laktak volna. Akkor még nem ismertem az „Egyetemes Névtárt“, sem a „Stetner familia birtokában lévő matricula“ adatait, most már ismerem ezeket és meg vagyok róla győződve, hogy a helyre nézve névcsere van, mert sem a kiskomáromi plebánia, sem az uradalmi levéltár még csak egy szócska sincsen, mely sőt enedné, hogy Kis-Komáromban reformátusok és szuperintendensek laktak volna, de még a hagyomány sem szól róla.

Galambok és vidékére vonatkozó adatokat régi időtől fogva gyűjtöm, sokat köszönhetek boldogult Rómer kanonok és Szabó Imre volt kuriai bíró uraknak, de az összegyűjtés nekem még nem sikerült mert egy hosszú — hosszú idő még bizonytalan előttem s azért megelégedéssel és azaz örömmel ova-tam, hogy Halász Imre urak és vidékére vonatkozó anyagi történeti adatai vannak, hogy több kötet teljék ki azokból; én kérem, sokszorosan kérem, ne rejtsék azokat, hanem tegye közzé, de csak akkor, ha több történelmi hitelességgel bírnak, mint azok melyeket közé tenni szives volt.

JUK JÓZSEF
plebánus

Galambok története

E czímen jelent meg a „Zalai Közöny“ 1-6 számában Halász Imre úrtól egy közlemény, melyre van mondani valóm.

Igazan van Halász Imre urnak abban, hogy Hofmann Hali urak szerkesztésében megjelent munkát foglalkozik ugyan Galambok és vidékének történetével, de hézagosan. E körülmény a szerkesztő urak azon hárszóit kikötő éven talája magyarázatát, hogy a munkáltsá felveendő közlemények egy iv terjedelmé nem igen haladhatják túl Tekintettel az előálitási kötségekre, e kívánság mellányos és tisztelni való.

Halász Imre ur most közli a galamboki reform. egyház történetét, összekapcsolva a szomszéd egyházak történetével. Itt tévedések vannak s itt kezdődik az én mondani valóm.

Az egész közlemény a reform. convent által kiadott „Egyetemes Névtár“ támaszkodik.

Ismerem ezt a névtárt s tudom, hogy az történelmi hitelességgel nem bír s mint olyat nem is védelmezni senki. Az egész munka az események után sok idő muiva kevés okmány, sok hagyomány, elbeszélés és mese nyomán készült.

Igaz az, hogy a török hódoltság idején Galambokon és vidékén reformátusok is voltak, de nem lehettek igen nagy számmal, mert azon időkben e vidék lakossága is igen gyér volt.

Igy például Acssády Ignác az azon kora vonatkozó monográfiája azt állítja, hogy a hódoltság idején a mostani Zalamegye közéjei közül legnépesebb volt Becsehely, hol 13 család lakott.

Kiskomáromi és komárvárosi református papokról történeti említés a matriculában.

Kezemben volt a Kis-Komáromra vonatkozó megszáló-levél, mely 1713-ban kelt. Ez elmondja, hogy mivel néhány engedelem nélkül már telepedtek és mindig kérik az engedelmet, hát a földesur kiadja azt. A jezsuita-rend volt akkor a földesur. A mai Kis-Komáromról úgy emlékezik meg, hogy ott csepő és bokor terem, megjelöli az irányt, melyben szabad az irtás és a földnek művelés czéljából való elfoglalás.

Szól a kötelezettségekről és azzal a kikötéssel végződik, hogy ott csak katolikusok lakhattak és semmi más